

Т.В. ПОЗИТ, канд. екон. наук, доц., ХНУ ім. В.Н. Каразіна, Харків

НАДНАЦІОНАЛЬНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ОРГАНИ РЕГУЛЮВАННЯ СВІТОВИХ ФІНАНСОВИХ РИНКІВ

В статті розглянуто вплив світової кризи на фінансові ринки різних рівнів, сутність, структуру та основні завдання наднаціональних та національних органів регулювання світового фінансового простору в контексті посилення їх глобальної координації, висвітлено особливі можливості впливу деяких наднаціональних регуляторів на світове економічне середовище, а також зростання впливу наднаціональних органів регулювання на національні фінансові системи. Систематизовано уявлення про складові наднаціонального регулювання фінансових ринків та систему регулювання національних фінансових ринків світових лідерів – США та Великобританії.

Ключові слова: наднаціональне регулювання, національні органи регулювання фінансових ринків, глобальна координація.

Вступ. Сучасна системна фінансова, економічна та суспільна криза показала наріжну необхідність перегляду механізмів регулювання світових фінансових ринків. Очевидною тенденцією сьогодні є посилення впливу наднаціональних органів регулювання не тільки на процеси розвитку глобального фінансового простору, але і на механізми циркуляції ліквідності в національних фінансових системах.

Аналіз основних досягнень і літератури. Різні теоретичні та емпіричні аспекти функціонування світового фінансового середовища, дослідження проблематики формування глобальної фінансової архітектури розкрито у роботах сучасних вітчизняних науковців Андрушенка В., Гальчинського А., Геця В., Новицького В., Пахомова Ю., Гриценка А., Міщенко В., Науменкової С., Соболева В., Яременка О.

Значний внесок у формування концептуальних питань реформування світового фінансового простору зробили російські вчені: Аузан О., Афонцев С., Гринберг Р., Іноземцев В., Неклеса О., Осіпов Ю., Панарін А., Хазін М. Концептуальні розробки з питань взаємодії в глобальному просторі розглядалися в роботах зарубіжних дослідників соціологічного і економічного напрямів У.Бека, С.Беретти, К. Боріо С.Брауна, П.Бьюкенена, Э.Гідденса, В.Зартмана, М.Кастельса, С. Кечетті Т.Левітта, Л.Ларуша, М.Маклоена, Р.Робертсона, Дж.Розенау, Дж.Стиглиця, П.Фрица, М.Уотерса, К. Юппера.

Мета дослідження. Метою статті є дослідження переважного впливу наднаціональних фінансових інститутів на національні фінансові ринки та відсутності у останніх адекватних важелів для більш гнучкої внутрішньої політики.

Матеріали досліджень. Однією з показових актуальних ілюстрацій феномену посиленого впливу наднаціональних регуляторів і на процеси розвитку глобального фінансового середовища, і на механізми циркуляції ліквідності в національних фінансових системах є недавні події на Кіпрі, коли фінансова нестабільність в країні призвела до того, що під тиском наднаціональних регулюючих органів ЄС, незважаючи на свої попередні заяви про неможливість цього заходу, Уряд Кіпру погодився на введення податку на депозити.

Уряд Кіпру погодив з "трійкою" міжнародних кредиторів (Єврокомісією, Європейським центральним банком і Міжнародним валютним фондом) введення разового надзвичайного збору у розмірі 20% з депозитів понад 100тисяч євро в найбільшому банку країни Bank of Cyprus. З аналогічних вкладів у інших банках країни одноразовий податок був визначен у розмірі 4% [1].

Це означає, що, по-перше, в Європейському фінансовому просторі активно впроваджуються ідеї, висказані ще Ж-К.Тріше, про необхідність створення основ глобального управління, а, по-друге, що національні фінансові, економічні, соціальні простори в сучасних умовах стають практично беззахисними перед лицем глобальної необхідності, яка, наразі, є плодом економічних прагнень світових фінансових гравців.

Не менш важливим є сьогодні вплив FATF на систему руху ліквідності в глобальному фінансовому просторі. Так, першопричиною створення цього органу була необхідність запобігання незаконному руху ліквідності та відмиванню грошей. Усвідомлюючи загрозу своїм національним інтересам і складність процесу виявлення відмитих грошей у міжнародній фінансовій системі, розвинені держави прийшли до розуміння гострої необхідності розробки колективних заходів боротьби з цим видом злочинної діяльності. Наслідком цього стало створення Групи розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей - FATF (Financial Action Task Force), яка була заснована «сімкою» провідних індустріальних держав : США, Японія, Німеччина, Великобританія, Франція, Італія, Канада, Європейською комісією і вісьмома іншими державами в ході Паризької зустрічі на вищому рівні в липні 1989 року з ініціативи Президента Франції.

В даний час до FATF входять 34 країни-учасниці і дві міжнародні організації. FATF підтримує партнерські відносини з регіональними групами за типом FATF, об'єднуючими країни, готові до виконання 40 рекомендацій та

оцінці своїх систем. Структурними підрозділами FATF є: Комітет експертів Ради Європи з оцінки заходів протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму (MONEYVAL), Євразійська група з протидії легалізації злочинних доходів і фінансуванню тероризму (EAG), Азіатсько - Тихоокеанська група боротьби з відмиванням грошей (APG), Група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей держав Близького Сходу та Північної Африки (MENAFATF), Група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей держав Південної Америки (GAFISUD), Міжурядова група по боротьбі з відмиванням грошей в Західній Африці (GIABA), Група по боротьбі з відмиванням грошей держав Східної та Південної Африки (ESAAMLG), Карибська група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (CFATF), Схожі функції має Офшорна група банківського нагляду. [2]

Зважаючи на наведену структуру, цей глобальний наднаціональний інститут регулювання циркуляції ліквідності має практично необмежений географічно вплив, а останні його ініціативи доводять, що національні органи надзору за діяльністю фінансових інститутів зобов'язані надавати ФАТФ вичерпну інформацію щодо фінансових операцій та контрагентів по операціям, що робить національний фінансово-інформаційний простір абсолютно відкритим.

Отже в сучасних умовах національні фінансові оператори будуть розвивати свою діяльність під посиленням впливом наднаціональних регуляторів, в цьому контексті важливо мати систематизоване уявлення про складові наднаціонального регулювання фінансових ринків та систему регулювання національних фінансових ринків світових лідерів – США та Великобританії.

Результати досліджень. Безумовно, головним координатором процесів розвитку світових фінансових ринків є сьогодні «Група двадцяти» (G20). [3] «Група двадцяти» - провідний форум міжнародного співробітництва по найбільш важливим аспектам міжнародного економічного та фінансового устрою, вона складається з 19 країн: Аргентини, Австралії, Бразилії, Великобританії, Німеччини, Індії, Індонезії, Італії, Канади, Китаю, Мексики, Туреччини, Росії, Саудівської Аравії, США, Франції, ПАР, Південної Кореї, Японії та Європейського союзу.

Незважаючи на те, що в функції Групи двадцяти входить не тільки організація основ впливу на світові фінансові ринки, але й формування засад загальної макроекономічної стратегії, слід усвідомлювати, що створення форуму було зумовлене саме процесами, що розвивалися в фінансовому просторі. Рішення про створення «Групи двадцяти» було прийнято у Вашингтоні у вересні 1999 року, передумовою чого послужила фінансова криза 1997-1998 рр.; установча конференція була проведена 15-16 грудня 1999 року в Берліні, основним форматом діяльності форуму стали щорічні зустрічі на рівні міністрів фінансів і керівників

центральных банків [3].

Основними цілями і завданнями форуму є:

- 1) координація політики між членами G20 з метою досягнення глобальної економічної стабільності та стійкого зростання;
- 2) просування фінансового регулювання, яке б знижувало ризики і запобігало майбутнім фінансовим кризам;
- 3) створення нової міжнародної фінансової архітектури [3].

Головними досягненнями «двадцятки» в контексті боротьби із глобальною фінансово-економічною кризою 2008-2012 рр. стало реформування міжнародних фінансових інститутів, підвищення дисципліни та посилення нагляду за діяльністю національних фінансових інститутів і регуляторів; вдосконалення системи фінансового регулювання, перш за все, в країнах, де прогалини в регулюванні призвели до виникнення глобальної кризи, створення фінансових та організаційних «подушок безпеки» для запобігання нових серйозних спадів в економіці [3].

У червні 2009 року для реалізації реформ фінансових ринків на міжнародному рівні Форум фінансової стабільності (Financial Stability Forum), створений в 1999 році з ініціативи міністрів фінансів і керівників центральними банками країн «Групи 7» , був перетворений у Раду з фінансової стабільності (Financial Stability Board (FSB)) - неформальний майданчик для спілкування національних фінансових регуляторів і міжнародних організацій з метою сприяння зміцненню фінансової стабільності.

В даний час до його складу входять країни - члени «Групи 20 », а також міжнародні організації (Банк міжнародних розрахунків(BIS), Європейський центральний банк (ECB), Єврокомісія(EC), Міжнародний валютний фонд (IMF), Організація економічного співробітництва та розвитку(OECD), Світовий банк(WB) та міжнародні органи, що встановлюють різноманітні стандарти, зокрема Базельський комітет з банківського нагляду(BCBS), Комітет з глобальної фінансової системи (CGFS) , Комітет з платіжним і розрахункових систем (CPSS) , Міжнародна асоціація органів страхового нагляду (IAIS), Рада з міжнародних стандартів фінансової звітності (IASB) і Міжнародна організація комісій з цінних паперів (IOSCO).

Рада з фінансової стабільності складається з представників національних фінансових влад (центральных банків, міністерств фінансів, інших регулюючих та наглядових органів), міжнародних фінансових інститутів, органів, що встановлюють стандарти, і комітети експертів центральних банків.

Основні завдання Ради полягають у вдосконаленні функціонування фінансових ринків, визначенні вразливих місць фінансової системи, зміцненні фінансової стабільності в усіх регіонах світу, зменшенні системного ризику

шляхом інформаційного обміну та міжнародного співробітництва між національними та міжнародними органами нагляду, а також підтримці діяльності наглядових колегій.

Основними напрямками діяльності Ради є: регулювання діяльності системно значимих фінансових інститутів, в тому числі вдосконалення вимог до капіталу та режимів врегулювання неспроможності; регулювання тіньової банківської діяльності; реформування ринку позабіржових деривативів; вдосконалення практик матеріального стимулювання співробітників фінансових інститутів; зниження залежності від оцінок рейтингових агентств; створення Єдиного глобального коду юридичних осіб; моніторинг реалізації рекомендацій та впровадження стандартів.[5]

Форумом фінансової стабільності в 1999 році була висунута ініціатива розробки Збірника стандартів (Compendium of Standards). У Збірник включені прийняті на міжнародному рівні економічні та фінансові стандарти.

Міжнародна асоціація комісій по цінних паперах є об'єднанням регуляторів ринків цінних паперів. Головною ціллю IOSCO є співробітництво на шляху до впровадження високих стандартів регулювання в цілях підтримки справедливості та ефективності на ринках, обміну досвідом щодо регулювання національних ринків цінних паперів, міжнародних операцій з цінними паперами, взаємна допомога для забезпечення цілісності та ефективності ринків.

Базельський комітет з банківського нагляду є форумом для регулярного співробітництва в області банківського нагляду. Членами Комітету є представники Австралії, Аргентини, Бельгії, Бразилії, Канади, Китаю, Франції, Германії, Гонконгу, Індії, Індонезії, Італії, Японія, Корея, Люксембург, Мексика, Нідерланди, Росії, Саудівської Аравії, Сінгапуру, Південної Африки, Іспанії, Швеції, Швейцарії, Туреччини, Великобританії і США. Місія BCBS полягає в підвищенні розуміння ключових наглядових питань і покращенні якості банківського нагляду у всьому світі, він прагне зробити це перш за все шляхом обміну інформацією в цілях сприяння загальному розумінню фінансових відносин в світі.

Реформування світових фінансових ринків та, зокрема, їх банківського сегменту зумовлює певні тенденції розвитку, що будуть пов'язані із більш обережним ставленням банків до кредитно-інвестиційних процесів та ризиків, що їх супроводжують. Особливо це пов'язано із новими показниками якості банківського капіталу, впроваджених стандартами Базель III. Сьогодні банки вдаються до раціоналізації своїх бізнес-моделей, підвищують стандарти андеррайтингу, відмовляються від певних типів кредитування в цілому для забезпечення відповідності своєї операційної діяльності новим критеріям якості капіталу та ризикової складової операційної діяльності. Тому в контексті довгострокового кредитування, яке пов'язане із більш високим ступенем ризику,

ніж коротко – та середньострокове, банки матимуть обмежені можливості.

Міжнародний валютний фонд надає консультації з питань фінансової політики і фінансує свої країни – члени IMF, що знаходяться у скрутному фінансовому становищі, співпрацює із країнами, що розвиваються в контексті досягнення макроекономічної стабільності та подолання проблем бідності.

Національні органи регулювання фінансових ринків в США представлено низкою державних інститутів.

Комітет з фінансових послуг палати представників (House Financial Services Committee (HFSC)) - спостерігає за всіма компонентами фінансових послуг в США (банківські послуги, страхування, нерухомість, громадське та субсидоване житло і цінні папери). *Банківський комітет Сенату (Senate Banking Committee (SBC))* здійснює нагляд за банківським, житловим та міським секторами та їх розвитком. *Міністерство фінансів (Department of the Treasury)* є виконавчим органом, відповідальним за сприяння економічному процвітання та забезпечення фінансової безпеки Сполучених Штатів. Відповідає за широкий спектр діяльності: консультування президента з економічних та фінансових питань, сприяння сталому економічному зростанню, раціональнішому управлінню у фінансових установах. *Комісія з цінних паперів і бірж (Securities and Exchange Commission (SEC))* є незалежним органом, призначеним захищати права інвесторів, підтримувати справедливість, впорядкованість та ефективність ринку і сприяти формуванню капіталу.

Комісія з торгівлі товарними ф'ючерсами (Commodity Futures Trading Commission (CFTC)) є незалежним агентством щодо регулювання товарних ф'ючерсних та опціонних ринків в США.

Федеральна корпорація страхування депозитів (Federal Deposit Insurance Corporation (FDIC)) є незалежним агентством, створеним Конгресом. Місією FDIC є "підтримка стабільності і суспільної довіри до фінансової системи США, страхування вкладів, моніторинг ризиків фондів страхування вкладів, а також обмеження впливу на економіку банків-банкрутів."

Федеральна резервна система (Federal Reserve Board (FRB)) є незалежним центральним банком, що розробляє та реалізує грошово-кредитну політику та здійснює контроль за фінансовими холдинговими компаніями і певними банками.

Федеральний резервний банк Нью-Йорка (Federal Reserve Bank of New York (FRBNY)) є одним з 12 філій Федерального резервного банку. Його місія полягає в «сприяті безпеці, стійкості і життєздатності нашої економічної і фінансової системи».

Рада з нагляду за фінансовою стабільністю (Financial Stability Oversight Council (FSOC)) - в її функції входить всеосяжний контроль з метою забезпечення стабільності фінансової системи США. Рада відповідає за виявлення загроз для

фінансової стабільності Сполучених Штатів, сприяння ринкової дисципліни та реагування на виникаючі ризики для стабільності фінансової системи США.

Управління фінансових досліджень і розробок (Office of Financial Research (OFR)), розташоване в будівлі міністерства фінансів і підтримує FSOC та її установи-члени шляхом надання їм оперативних фінансових даних, систематичного фінансового аналізу для більш повного уявлення про ризики у фінансовій системі.

Бюро фінансового захисту споживачів (Consumer Financial Protection Bureau (CFPB)) є підрозділом FRB, що володіє юрисдикцією щодо споживчих фінансових продуктів і послуг в банківському та небанківському секторах. Фірми та продукти, що регулюються Комісією з цінних паперів та бірж і Комісією з торгівлі товарними ф'ючерсами, звільняються від юрисдикції CFPB.

Управління контролера грошового обігу (Office of the Comptroller of the Currency (OCC)) є незалежним агентством, що розміщується в Міністерстві фінансів. Цей орган відповідає за первинний нагляд за національними банками і федеральними ощадними банками [6].

Кількість органів регулювання фінансових ринків в Великобританії значно менша, ніж у США.

Банк Англії (The Bank of England (BoE)) є центральним банком Сполученого Королівства й існує, щоб забезпечити валютну стабільність, водночас сприяючи і підвищуючи фінансову стабільність.

Казначейство Її Величності (HM Treasury (HMT)) є економічним і фінансовим міністерством Великобританії. Воно відповідає за розробку і здійснення фінансово-економічної політики уряду.

У Великобританії в даний час тривають реформи системи фінансового нагляду, які передбачають розпуск Управління по фінансовому регулюванню та нагляду Великобританії і створення трьох нових інститутів: незалежного комітету з фінансової політики (*Financial Policy Committee (FPC)*) що буде створений в Банку Англії, та відповідатиме за макропруденційне регулювання і сприяти досягненню Банком Англії його цілі фінансової стабільності. Мікропруденційне регулювання буде покладене на незалежний пруденційний підрозділ Банку Англії. Відповідальність за ведення бізнесу та ринкове регулювання будуть передані в новий регулятор фінансової поведінки, що буде координувати питання по всьому спектру фінансових послуг, регулювання первинного і вторинного ринків [7].

Висновки. Проблеми глобалізації можуть бути вирішені на засадах широкого міжнародного співробітництва, посилення ролі діючих і створення нових наднаціональних органів управління.

Одним з проявів впливу фінансово - економічної кризи є перехід від політики лібералізації економічної сфери до більш жорсткого регулювання з посиленням

наднаціонального характеру інтеграційного об'єднання. Триваючі реформи в системах регулювання фінансових ринків на національному та наднаціональних рівнях свідчать про посилення глобальної координації, але в той же час очевидними будуть явні конфлікти інтересів, що будуть виникати між юрисдикціями, тому ці процеси повинні пильно відстежуватись для формування адекватних фінансових реакцій на українському фінансовому ринку, що знаходиться на етапі свого формування.

Список літератури: 1. Налогоу быть: Кипр договорился с "тройкой" кредиторов о размере сбора с депозитов. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zn.ua/WORLD/nalogu-byt-kipr-dogovorilsya-s-troykov-kreditorov-o-razmere-sbora-s-depozitov-119355.html> 2. Офіційний сайт ФАТФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fatf-gafi.org> 3. Офіційний сайт G-20 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ru.g20russia.ru/docs/about/part_G20.html 4. Сайт Федеральної резервної системи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.federalreserve.gov> 5. Офіційний сайт Совета по финансовой стабильности [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.financialstabilityboard.org/> 6. Ковалев В. В., Ковалев Вит. В. Корпоративные финансы и учет: понятия, алгоритмы, показатели: учеб. пособие. Ч.1 — М.: Проспект, КНОРУС, 2010. — 768 с., 2010 7. Тьюлз Дж. Т., Бредли Э.С., Тьюлз Т.М. Фондовый рынок: Универсал. учеб. Пер. с англ. — М.: ИНФРА-М, 2000

Надійшла до редколегії 01.11.2013

УДК 330.341.2

Наднаціональні та національні органи регулювання світових фінансових ринків. /Т.В. Розіт // Вісник НТУ „ХПР”. Серія: Технічний прогрес і ефективність виробництва. – Х.: НТУ „ХПР”. - 2013. - № 67 (1040) - С. 3-10. Бібліогр.: 7назв.

В статье рассмотрено влияние мирового кризиса на финансовые рынки разных уровней, сущность, структуру и основные задания наднациональных и национальных органов регулирования мирового финансового пространства в контексте усиления их глобальной координации, отражены особые возможности влияния некоторых наднациональных регуляторов на мировую экономическую среду, а также рост влияния наднациональных органов регулирования на национальные финансовые системы. систематизировано представление о составляющих наднационального регулирования финансовых рынков и системе регулирования национальных финансовых рынков мировых лидеров - США и Великобритании.

Ключевые слова: наднациональное регулирование, национальные органы регулирования финансовых рынков, глобальная координация.

In the article there are considered the influence of world crisis on financial markets of different levels, the essence, structure and main tasks of supranational and national authorities which regulate financial world in the context of its global coordination improvement; there are shown peculiar possibilities of influence of definite supranational regulatory on world economic environment and also influential growth of supranational regulatory authorities on national financial systems. There are described the concept about the constituents of supranational regulation of world markets and a regulatory system of national financial markets of such world leaders as the USA and UK.

Key words: supranational regulation, national regulatory, authorities of financial markets, global coordination